

Павел Стефановскій

Як драматург заїстніл в літературно-театральным жытю Лемків фактычні лем єдном обшырнійшом пьесом *Любов неволю ламе*. Мала она натоміст медженародну рецепцію. Напечатана в 1960 р. в видавництві Лемко Союза в Америці, през долги рокы была єдином драмом выміняном в сучасній лемківській літературі. На сцены не трафляла єднак часто з причыны трудности єй реалізуваня в аматорских, самодіяльных реаліях і неполной згідности з ідейным змістом представлїнь преферуваных на УСКТ-івских сценах. Натоміст на "Літературній Сторінці" в 60-тых, 70-тых роках мож стрітити пару інчых розписаных інсценізаційні текстів Павла Стефановского, выкористуючых переважні ріжны фолклорны мотывы, нп. *Пастухы (Танечно-музычна інсценізація)*. Як інструктор культуры, сам часом писал просты тексты сценічны для своїх груп.

Любов неволю ламе

(Сценічна штука в 4-х актах з жытя Лемків в Карпатах в часі і по другій світовій войні) - Урывок

Особы:

ВАСИЛЬ ДРАНКА	-	17 років
АННА ДРАНКА	-	сестра Василя, 19 років
МАРТА	-	їх мати, 45 років
"ДІДО" ИЛЬКО	-	дідо Василя і Анны, 67 років
МАРИСЯ ГОРБОК	-	товаришка Василя і Анны зо сусідства, 15 років
ВАНЬО РУСИНЯК	-	наречений, а потім муж Анны, 23 рокы
СТАРИЙ РУСИНЯК	-	Ванів няньо, 55 років
ПАРАСКА СІЧКО	-	дівка учителькы, 16 років
КОЛЯ ВОРОНЦОВ	-	совітській партизан, 27 років
ПАВЕЛ ДУДИЧ	-	газда, 50 років
ПАН ПРОВОКАТОР	-	січовик, 29 років
АНДРИЙ ЄВУСЯК	-	з Лоси, 28 років

АКТ ІІІ.

(Хыжа, як в Акті І. Марта, Василь, Дідо і Анна. Марта і Анна сідят при столі заплаканы. Василь чытат книжку коло вікна, а дідо на порозі направлят стары черевікы. Початок яри 1945 року.)

СЦЕНА 1

ДІДО: Анно! Коли буде погріб тестя?

АННА: Гнеска вмерли, та хыбаль выпадат поховати аж позарани.

ДІДО: Ход го старым няньом называли, але наравду він не был іщы такій старий. Не мал лем рік або два понад пятдесятку. *(по хвили)* Добила го до решты відомост о смерти Ваня в гітлеровским лягри.

АННА *(плаче голосно)*.

ВАСИЛЬ: Не плач, Анно. Уж другій раз оплакуеш мужа. По цілых днях пшакала-с, як го поліция забрала, а тепер уж праві тыжден, то цілыма днями і ночами плачеш. Я знам, же то сут страшны хвилі для тебе, же то тяжко переживати трагедию, але дост уж слез. Выстарчыт, же жаль торгат твоє серце і нищыт здоровя. Моя рада така: Поховай няня заран, замкний свій дім і приход до нас. З нами буде ти легче пережыти тяжкы хвилі.

ДІДО: Так треба зробити, Ганцьо, як Василь повідат.

МАРТА: Няня скорше, як на третій ден по смерти ховати не можна. Небіщык мусит дома лежати три дни. Обычай, а і релігія так наказуют. А то, преця, газда. Што бы на то люде повіли?

АННА: Для звычайу пасує похоронити аж позарани і труна буде зроблена аж заран на вечер. Дяк Семан Рыджай тіж аж заран пізно вечером докінчыт чытати псалтир над небіщыком.

ВАСИЛЬ: Може ти треба дашто помочы, то повідж.

АННА: Сусіде мі уж помогли і обіцяли дальше помагати, а вы як можете, то привезте мі заран труну от столяря Ревака.

АННА (*встає*): Но мі уж час іти. Вы, мамо, придте вечером, та останете в нас на ніч. (*выходит*)

СЦЕНА 2

(*Тоты, без Анны*)

МАРТА: До вечера дома дашто погнырам, а потім приду. Василь, шмар книжку, воз корытце пшениці і змель в млинци, то возму кус муки Анні. Лем замкний двері за собом в шопі, жебы не чути было млинця, бо знаш, же поліціантів може фрас в каждом часі принести.

ВАСИЛЬ: Позвольте, мамо, кус іщы почытати, а потім зроблю, што сте казали.

МАРТА: Не знам, што тобі дає тото чытаня, што ти дали тоты книжкы?

ВАСИЛЬ: То правда, же хліба просто книжкы не подают никому, але помагают бороти ся о хліб і правду. Книжкы, мамо, помагают порозуміти людам, кого мают любити, а кого ненавидіти. Сами сте колиси повідали, же сут мудры і добры люде на світі. Тоты мудры люде пишут свою мудрість в книжках для нас. Іх ест мало, а таких, як мы, то ест барз дуже. Они хотят з нами бесідувати, вчыти нас, але то неможливе, бо іх ест мало, а нас велика маса. Мусіли бы они жыти страшні долго, если бы хотіли зайти хоц бы лем до каждого села. Сами видите, же не можут с каждым, хто іх хоче слухати, побесідувати лично. Але они нашли на то спосіб? Згадайте, якій?

МАРТА: Може через даякы штучкы або чуда.

ДІДО (*сміє ся*): Думаш, Марто, же через штуку або чуда? Если роблят то через штучкы, мусят з чортом жыти за пан-брат, если творят чуда, то сут святыма, а я чул, же они не вірят, ани чортам, ани Богу, лем вшытко роблят на свою руку, іщы і люди ся звідуют...

ВАСИЛЬ: Діду, не смійте ся с мамы, бо штучкы і чуда напrawdę люде сами творят, і они сами творят ся і богами і чортами.

МАРТА: Дайте мі ліпше оба святой сгюкій, бо іщы даякій новий гріх стягнеме на наш дім.

ВАСИЛЬ: Не гнівайте ся, мамо, я о чым інчым хотіл поради. Люде, о котрых зме бесідували, нашли простий, але барз мудрий спосіб бесіды з нами. (*подає книжку*) При помочы таких, як тота книжка, бесідуют до нас, розмовляют з нами. Нам Лемкам предовшыткым потрібны сут книжкы і наука, товды будеме знати, як бороти ся за нашы народны права і соціяльну свободу. Гнеска в таким зме положыню, як своє зерню не вільно нам молоти на хліб, млинці нам заберат, або розбиват іх на місци поліция. Біда нам смотрит в очы і сміє ся над нами. Темнота робит тото само. Люде голодуют, бо сут змушены давати вшытко на контингент. Навет і куры посписували, жебы зме припадком сами одну не зіли. Памятате, што было? Дудич с Берега, як му астряб куру затолк, то ся барз старал не о куру, а за то, же мусіл забиту нести і мельдувати поліціі в Ропі. Але, як видите, і Німцям уха окляпли, бо сой зубы о

Сталінград поламали і не можуть грызти сухары. Зато ослаблі і цофаюць ся скоро, што іх трудно догнати. Вчэра пастухы нашлі на Ждзжорі совітскы летучкы зо словамі "смерць фахістам! Свобода всем угнетеным фахізмам народам!" Тото што-м сі запамятаў з той летучкы. Но, але піду молоты на чыр для небішчыка. *(по хвілі)* Німця тепер кліч "капут", а Русскых кліч "вперьод!" *(машэруе, зартымуся в дзвярках)* А де ёсць корыця зо зерном?

МАРТА: В каморы на шафарні. *(выходзіць за Васільом, дідо ідзе до іздебкы)*

СЦЕНА 3

(Васіль влітуе веселі до хыжы)

ВАСИЛЬ: Діду, діду! Така радзіць, а яны спяць. В селі русскае войско. Конец вайны. Діду! *(ідзе до іздебкы, в дзвярках паказуе ся дідо, падтрымуе рукамі не запасаныя порткы)*

ДІДО: Кый ты пек! Што ся дзе, же так крычыш — "діду, тый діду"!... *(Васіль бере дідана за руку і тягне ку выходу)*

ВАСИЛЬ *(затрымуся дідана пры порозі)*: "Капут" Німці, "вперьод" Русскы. Але зцягнуць реміны на портках.

ДІДО *(урадуваны, адыхае Василя ад дзвяркі і скоро летіць, а Валісь за ім. За дзвяркамі)*: Так одразу павідай — "вперьод"!

СЦЕНА 4

(Марта і Анна входзяць с тлумачком, а з імі Параска)

МАРТА: Полетілі на село, як опарены. Занес сой, Анно, тоты лахы до іздебкы і буд, як і даўно. *(до Параскы)* Не смут ся, діткіно, і не плач. Маму будеме глядзіць, то яна ся найде. *(Марта бере горнятка, іаліваць молака. Анна выходзіць до іздебкы і вертае)* Пійце, діткі, бо ўж на контынгент не буду мушэна носіць. Хлопы за скінчыня вайны ўж пьюць палюнку, а мы выпеме свіжого молака. *(пьюць)*

СЦЕНА 5.

(Тоты і входзяць падпіты дідо і Васіль)

ДІДО *(клэе Василя по плечах)*: Васю, мі лем того шкода, же-м не відіў, як войско входзіло до нашого сёла. Того я сой ніколі не пробачу. Тобі, Васю, выбачам здраду партызантскаго кліча зато, же-с мя збудіў, хоць не на час, але і не за пізно.

ВАСИЛЬ: І я вам, діду, пробачам, же сцэ прэспалы такіў важныў момэнт. А кліч я не здрадіў. Мама і так не знають о што то ходзіло. Зерно змолот ём не за "капут" і "вперьод", а за "вперьод" і "капут", а голівно зато, же вмерлец ждал, жебы го пахороніць. *(саджае дідана на лавку)* Сядце сой, діду, і адпочыньце на конец вайны. *(до Марты)* Перэпрашам же... не гнівайце ся... А ты чога плачэш, Параско?

ПАРАСКА: Маму ём страціла!

МАРТА: Ніхто ся на вас не гніваць, але Парасці дай спокій.

ВАСИЛЬ: Вы мя, мамо, за п'яного уважате, ці што?

ДІДО *(прэрывае)*: Як ёсць не п'яныў, то чога ся під тобом ногы угынали, як зме ішли домів?

ВАСИЛЬ: Бо-м вас провадіў. *(до Параскы)* Што павідаш, же ся стало, же плачэш?

АННА: Параска прішла з Горліц, зараз за совітскыма войскамі і не застала мамы дома.

ВАСИЛЬ: Не бій ся о маму і не гнівай ся зато на ню, же втэкла. Вывуваць ёй можэш, лем зато, же спілпрацувала зо січовыкамі і німецком поліцыём.

ДІДО: Зато она і з нима втекла зо страху перед Красном Армійом.

АННА: Не догадуйте ей того, бо она з мамом не мала нич до роботы. Она з нами тримала .

ВАСИЛЬ: За себе можеш быти спокійна, бо о твой прислузі партизанам і людям уж знають вшыткы в селі. Єсли не маш нич против того, то остан на даякий час в нашій хыжи.

АННА: Остан, Параско, бо де підеш тепер?

МАРТА: З охотом тя приймеме. Остан з нами.

ДІДО: Не надумуй ся, лем остан і буд, як дома.

ВАСИЛЬ: Як маш дашто в школі, то я ти поможу перенести.

ПАРАСКА: Дуже вам дякую. Рада єм, же-м ся в добрых людях не помылила. Пристаю на всьо. В школі мам даякы свої річы. *(до Василя)* Єсли поможеш, то буду вдячна.

ВАСИЛЬ: Но та певно, же поможу. *(по хвили)* А навет з охотом. *(Параска і Василь ідут ку дверям)*

(Куртина опадат)

ДРУГА ЧАСТ ІІІ АКТУ

(Сідаєт: Василь на порозі, дідо на лавці, Анна знимат образы. Тота сама кухня, лем бракує дакотрых мебели. По середині хыжы стоїт деревяна пачка. Коло пачкы лежат: сокыра, пилка, молоток, гвозді. Дідо набиват, а потім курыт файку. Видно смуток. Літо 1947 р.)

ДІДО: Знаш, Василь, мі нигда того ани до головы не пришло, же мы будеме примушены опустити рідний дім. Сам ся не можу полапати, што то ся с нами діє. Нашы надії прасли, як банька на воді. Коли переконавал єс маму, же як настане народна власт в Польщы, то бідны люде будут мати свободу і такы права, як перше богаче і панове лем мали. Гварил єс, памятам добрі, же простий нарід буде по свому і лем для себе працювал і творил нове ліпше жытя, *(Анна знимат образы, втерат їх шматом)* же нас уж никто не буде кривдил, ани зато, же зме бідны, ани зато, же зме Лемкы-Руснакы. Повідал єс, же будеме приняты до єдної великой родины бідных люди. Тепер ся показує, же тоты науки были фальшывы, як і всі другы. Мы вшыткы вірили твоім книжкам, вірили в народну власт, в соціальну і національну справедливіст, в ліпше нове жытя, а тепер маме нове, лем же не ліпше, а гірше, маме нову кривду, а не справедливіст. Шкода, же зме ся тішыли грушками не на грушці, а на вербі.

АННА *(до мамы в коморі)*: Мамо! Де запакуєме образы?

МАРТА *(з коморы)*: Дай їх гев. Зложыме до скрині, жебы ся шыбы не потолкли. *(несе)*

ВАСИЛЬ: Хлопы по селі насмішкы си з нас роблят, а найвеце з мене. "Книжкы, — гварят, — забераш?" А ци то моя вина або книжок, же нас переселяют? Може єм злі розуміл, тото што-м чытал, а може неє іщы правды в той народной власти. Товды таких власти народных справедливых і несправедливых єст напевно веце, може дві, а може і десят. Фрас го знає, коли то ма быти наша свобода. Уж ся мі тепер вшытко в голові помішало. Штоси ту не впорядку. Даколи будеме знати, чом нам таку страшну кривду чынят.

АННА *(з коморы)*: Василь!

ВАСИЛЬ: Што такє?

АННА *(входит)*: Маме лист од брата.

ДІДО: Од котрого? Од того, што згынул під Остравом, ци од того, што жыє. Як од того, што жыє, то не велика дивота.

АННА: А власні, же то єст дивота, бо він тепер єст в самым Берліні офіцером Красной Армії. Прислал фотографію. Смотрте, як виглядат, як даякій генерал. *(показує знимку Дідови)* А ты, Василь, не хочеш видіти?

ВАСИЛЬ *(встає, іде видіти)*: Змінил ся дакус, ци ніт? Што пише інтересне?

АННА: Уж єм повідала, же выучыл ся на офіцера.

ВАСИЛЬ: Кілко от нас парібків, діду, пішло до Красной Армії в сорок третім року?

ДІДО: Хто од нас пішол до Красной Армії бороти ся против фашыстів, то я ти можу вшыткых по призвиску вычислити. Пішло іх тридцет пятох, найліпшых, найздорівшых і наймудрійшых хлопців. З того девятьох оддало своє житя за нашу землю і нашу свободу.

ВАСИЛЬ: Шкода, же мене єе взяли зо собом. Може бы-м ся дохрпал до офіцерской рангы.

АННА: Може, а може бы-с згынул. *(выходит до коморы)*

ВАСИЛЬ: Но, діду, кінчме ся пакувати, бо нас вышмарят без ничого. *(кінчыт збивати скринку)* Част села поіхала вчерашнім транспортом, а решта выіхат заран або позарани, кед не будут ждати на слоті в Горлицах зо два тыжні. Як думате, діду? Де то нас одтранспортуют?

ДІДО: Ба! Жебы то я знал. Од коли, рекомси, то я бы мал такы річы знати? Як они сами може не знають.

ВАСИЛЬ: Як бы знали, што роблят, то бы того не робили.

ДІДО: Перший раз єс правду повіл.

ВАСИЛЬ: Возте, діду, лавку, а я возму тоту пачку, бо остатній час кінчыти. Або пождийте-ле, діду. *(думат)* Днеска можна сміло повісти, же ліпше хыбаль може бы зме зробили, як бы зме были поіхали до Совітского Союза.

ДІДО: Днеска того гвариш? А де твої книжкы были? Днеска повіш так, а заран або позарани бы-с повіл інакше.

ВАСИЛЬ: З того вшыткого, то уж і глупство радиме. Кед більшіст Лемків остало ся на рідній од віків земли, то значыт, же тоту землю добровільно не смієме опушати на зневіру дикам. Но, діду, ідеме дальше пакувати. Шкода мі барз, же Марися уж выіхала. Не знам, ци єй даколи увиджу? Тепер, коли єй ту неє, то іщы барже єй люблю.

ДІДО: Гора с гором ся не зыйде, бо сут прирослы до єдного місця, але ты з Марисьом можеш ся іщы стрігити. Ход, Василь. *(выходят)*

СЦЕНА 2

(Марта, потім Василь і Анна)

МАРТА *(входит с коморы заплакана, смотрит по хыжи, жалосно плаче)*: Лишам свою тяжку працу, част мого жытя, котре змарнувала-м при будові того дому. Воліла-м вмерти разом з мужом, мала-м дочекати ся той тяжкой і страшной хвилі. Нашой правды уж хыбаль нигде неє. Як то люде можут таке чынити і на таку несправедливіст смотрити. Вшытко ся проти нас обернуло. *(крестит ся, падат на коліна, цілує землю. Входит Анна і Василь з сіни. Марта іх не зауважыла. Василь затримує Анну при дверях)*

ВАСИЛЬ: Не перешкаджай ім. Матери, як і птахови, найтяжше розстати ся с родинным гніздом. *(Анна отерат слезы)*

МАРТА *(піднесла руки в гору)*: Боже милосердний, за што нас бідных так тяжко кареш? Выслухай нас і змилуй ся над нами, та-ж мы твої діти. Не дай нам загинути! *(зауважыла Анну і Василя)* Подте, мої діти, помогте мі розстати ся з тым домом, бо мое серце не пережыє той людской злобы. *(Анна іде і клячат коло Марты)*.

ВАСИЛЬ: Прикро мі, мамо, з вами о тым бесідувати. Не гнівайте ся на мя, же ся не

молю, бо я уж не вірю, же Бог нас в тых бідных стінах выслухат. Він скорше выслухат богатых, бідных николи, зато они бідны. Вшытко, што ся діє медже людми на землі, творят сами люде, они сами для себе сут богачами і чортами.

МАРТА: Молю ся, небого, і за тебе, же і ты його не шануєш.

ВАСИЛЬ: Вставайте, мамо. (*іде помочы ій встати, при чым цілує ей руку*) Жытя ест, мамо, лем єдно, а правд — тысячы! Каждый має свою правду, і лем тота правда, мамо, побідит, хто вірит і боре ся за свою правду. Так і нам треба вірити і мы побідиме.

МАРТА: Не гнівам ся на тя, сыну. Знаме, же зле не хочеш, лем нам треба разом стояти за нашу правду.

ВАСИЛЬ: Подте уж, мамо, бо час. (*ідут до двери. Василь при порозі*) Прощай наш рідний притулку, наша мила хыжо, прощай прадідна земля! Мы ся од вас не одрікаме, на вікы будеме вас любити, тужыти за вами, своіти ся до вас и бороти ся за каждую пядь землі, бо она просякнена потом і кровю наших дорогых дідів и прадідів. Стій міцно і жди на нас, бо мы ся до тебе вернеме. Наша правда побідит. (*Выходят*).

(Конец III Акту)

АКТ IV

СЦЕНА 1

(*Сцена представлят поміщыня в рудері на выгнаню. Марта и Анна сідят при столі. Марта пришиват гузікы до кошелі, Анна чытат на голос книжку. Вечер. На столі електрична лампа*)

МАРТА: Не знам, ци ся Васильови спадабат тота кошеля. Мі ся здає, же барз буде пасувала до того цивільного убраня. А окрем того тепер така мода. Хлопці носят кошелі переважно єдного кольору. Гузікы пришивай на ново, бо лем на єдній ниточці повішаны.

АННА: Напевно буде ся му подабала, біле пасує до чорного, лем краватку треба было іншого кольору купити. (*тихо хвилю*) Барз єм цекава знати, коли Василь приіхат на урльоп. Писал, же внет, але коли буде того внет?

МАРТА: Як тоты рокы скоро летят. Ани мі ся вірити не хоче, же то уж минят десят років, як нас выселили на західні піскы. Уж пятый рік іде од погребу діда. Знаш што, Анно? Я бы воліла, жебы Василь был при нас, і то лем такій, як перше, без жадной школы і без генеральських звіздок. Гет ся мі чогоси змінил. Хоц то мій сын і барз го люблю, а все ся мі так здає, же він ест інчий, не тот Василь, як давнійше был.

АННА: А знате, чого так ест?

МАРТА: Та не знам чого.

АННА: Бо од десяти років Василь ест лем гостьом в нас. Часом два, а часом лем раз в році быват дома. (*по хвили*) Мусиме ся го, мамо, звідати, коли думат ся женити. Або не так, мамо, зробиме... Найперше так гарді звідайте ся го: — Васю, повідж, мі, дітино, кілко ты маш років?... Будете зараз видіти, ци ся додумат, о што вам ходит. (*чути дуркіт в двері*)

МАРТА: Отвор-ле, Анно. (*Анна отверат*)

СЦЕНА 2

(*Тоты і входить Андрий*)

АНДРИЙ: Дай Боже добрий вечер!

АННА (*жартом*): Добрий вечер, мій голубе!

МАРТА: Сідай, Андрій.

АННА: Чого то зме так долго тя, Андрій, не виділи? Га!

АНДРИЙ: Згадайте, што-м вам принюс? А-а-а... ліпше не згадуйте, бо то може дашто пильне. (*вынимат с кишени телеграм*) Мам до вас телеграм. (*подає Марті*) Листонош мя просил, жебы-м вам передал.

МАРТА (*подає телеграм Анні*): Прочытай-же, Анно.

АННА (*спочатку чытат тихо, усміхат ся. Потім чытат на голос*): Приїзджам днеска вечером 3. 8. 58 року. Василь.

АНДРИЙ: Направду по лемківскы на телеграмі напісане?

АННА: Видите, мамо, якій Андрій дивак? Хце, жебы урядники на почтах радили і писали по лемківскы. Мусіл бы-с в таким разі быти ім професором лемківского языка, жебы ти чытали і писали по лемківскы. Я все повідам, же Лосяне, то найспосібнійшы Лемкы... на пінязі. Ту выразно напісано так: "Пжыєжджам ютро вечером..."

МАРТА: Та не днеска, лем "ютро" приїзджат.

АННА: Ні, ні, мамо. Я зле прочытала. Не "ютро", а днеска приїзджат.

МАРТА: Попряч кус по хыжи, а я піду до кухні приготувити вечерю. Не знам, о котрій приїзджат потяг пополудни із Щеціна.

АНДРИЙ: Єден коло шестой, а другій не знам добрі о котрій. В каждом разі пізнійше. (*Марта выходит до кухні. Анна пряче зо стола. Ставлят лампу на нічній шафці*)

АННА: Добрі бы было піти і стрітити го на стациі. Підеш зо мною?

АНДРИЙ: Чого ся звидуєш, кед знаш, же і я го рад першым стрітити.

АННА: Вартат тя поцілувати, але аж як Василь приїхат. Мамо, мамо!

МАРТА (*в кухні*): Што хочеш?

АННА: Подайте мі мітлу, бо треба замести.

МАРТА (*подає мітлу през двері*): Позамітай, як найскорше, бо зме дост добрі насмітили.

АННА (*замітат*).

АНДРИЙ: Добрі-м трафил, бо Василь дашто поставит.

АННА: Лем ся не хваль, же єс пияк, бо, верабоже, не піду за тя.

АНДРЕЙ: Якій там з мене пияк!? Часом человек выпе, як ся трафит з кым выпити. (Чути крокы і стук до двері).

АННА: Прошу.

СЦЕНА 3

(*Входит Василь*)

ВАСИЛЬ (*входит с валізком в войсковым мундурі*): Добрий вечер, моя мамо, моя сестричко!

АННА: Мамо! Василь уж ту! (*лишат мітлу, летит до Василя, обнимают ся, цілуют ся*)

ВАСИЛЬ (*жартом*): А тот Лосян, што ту робит? Ци ты Андрій, припадком, коло мойой сестры не пересідуєш? (*витают ся*) Як же ся маш? Здорів?

АНДРИЙ: Витай, витай, краян капітан.

СЦЕНА 4

(*Выходит з кухні Марта*)

МАРТА (*отерат руки до фартуха*): Но ледво, же-с пришол.

ВАСИЛЬ: Як видите, мамо. (*цілує Марту в руку, потім обнимают ся*) Як ваше здоровя,

мамо? Очы?

МАРТА: Дуже ліпше. На очы дост іщы виджу. Сам видиш, же ту вечером ест виднійше, як давно дома.

ВАСИЛЬ (*іде до валізкы, отверат*): Мам ту для вас скромний подарок. (*подає мамі хусточку на голову и пілчеревікы*) А то для тебе, Анно. (*дає Анні нильоновы пончохы і вічне перо*)

АННА: Дякую ти барз гарді.

МАРТА: Анно, сховай того. Сховай, бо найперше треба подати вечерю. (*оддає подарункы Анні, она ховат до шафкы*)

ВАСИЛЬ (*вынимат з валізкы бутельку вина*): А тот подарунок буде спільний. Кус ем змучений і мушу ся зараз вмьти в студеній воді. Хочу ся одсвіжыти.

АННА: Іди до кухні, там ся вмьеш. Мама ти воду прирыхтували, як і все.

ВАСИЛЬ (*знимат головний пояс, розпинат мундур і выходит*): Пробачте на хвилию.

АННА (*до Андрия*): Остан на хвильку сам, а я піду помочы мамі принести вечерю.

АНДРИЙ: Не внимай ся, лем іди. Я тым часом зазрю до твоей книжкы. (*бере книжку, Анна выходит*)

МАРТА (*принесит на тарелику кананкы і шклянкы, ставлят на стіл*): Тебе самого лишыли?

АНДРИЙ: То не шкодит, я ся не бою.

АННА (*принесла чай*): Зараз Василь приходит. Сідай, Андрий, до стола, але перше одоткай бутельку з вином. (*подає бутельку Андрийови, Андрий одтыкат*)

ВАСИЛЬ (*входит*): Лем ся кус человек охляпле водом і зараз ся ліпше чує.

МАРТА (*принесла начыня до ідла*): Сідайте вечеряти. Анно, прос Андрия і сама сідай. (*сідают*)

ВАСИЛЬ: Наливайте вино до келішків. Найперше выпеме, як то гварят дакотры нашы люде, — юшкы. Но на здоровя! (*подає мамі келішок*) Выпейте, мамо, зо мном, хоц еден.

АННА: Сядте сой, мамо, а я дальше обслужу. (*Марта сідат на кресло*)

ВАСИЛЬ: За ваше, мамо, здоровя. (*пют*)

МАРТА: А тепер іджте на ваше здоровя. (*выштыкы ідыт*)

ВАСИЛЬ: Мамо, што то ест, же Андрий і Анна іщы самопас ходят? Хто тому винен?

АННА: Нихто інчий, лем Андрий. Він найперше хоче, жебы зме брали шлюб церковний, а я домагам ся найперше шлюбу цивільного.

ВАСИЛЬ: І то вшытко? Я ани не знал, же моя сестра така світска. Маш слушніст. Треба іти з поступом.

АНДРИЙ: Чекай-ле, Василь. Нам до женячкы уж барз близко, але коли ты мыслиш уцтиво, по людскы, жыти? І твої роки на місци не стоять. Деси уж ти перешли далеко поза двадцет.

ВАСИЛЬ: Я глядам дівчате. Але свого наймильшого з молодых років, мойой Марисі. Так нас розсіяли в час того ненавистного переселіня, же ся нам тепер трудно спонаходити. Небіщык дідо все мя потішали, жебы-м глядал, то найду. Не мал ем шестя, хоц бы лем словечко за ню чути за цілых десят років. Не помогло ани оголошыня в газеті. Може уж ся оддала, а я по глупому глядам і жду, бо мі ся все так здає, же ем іщы барз молодий. Люблю Марисю, і покля не довідам ся о ній, або не стрічу ся з ньом, до того часу нич ся в мене не змінит. Я остану тот сам.

АННА: Она певно на тя деси где. Я вірю глубоко в ей честний характер. Памятам добрі, як вірно она тебе любила.

ВАСИЛЬ: Берте, пийте вино до споду. (*пют*) Параску Січко стрітил ем на улици во Вроцлаву. Выросла на велику паню. Скінчыла медицину і бере докторат. Запросила мене до себе, але як мі повіла, же мешкат з мамом, то ем ій повіл, же понаглям ся і не

можу зайти. Навет о адрес ем не просил. А ты, Анно, чом робиш трудности Андрийови?

МАРТА: Мало ій єдной школы, то сой іщы другу нашла.

АННА: Студиюю заочні економічний выдїл во Вроцлаву. В першым році ся мі пощестило. Здала-м легко еґзаіны зо вшыткых предметів.

ВАСИЛЬ: Теперь уж розумію. Уж мі ясно.

АННА: З нами неє так зле. Шлюбны формальности можеме зробити хоц бы днес або заран.

ВАСИЛЬ: А чого заран, як може быти днеска?

АНДРИЙ (до Василя): Як долго затримаш ся дома?

ВАСИЛЬ: Два тыжні. А што такє?

АНДРИЙ: Но то будеш на нашым весілю. Анну тілко научыли на економічных курсах, што она не хоче парадне весіля, лем маленьку гостину.

АННА: Не лем того. Мене в школі научыли і того, же двоім практичнійше економічно жыти. (всі сміют ся)

ВАСИЛЬ: Добрі робит. Треба сой было найти дівку, а не вдову, то бы тя слухала.

АННА: Кєд Андрий лем вдовы любит, но ні, Андрий?

АНДРИЙ: Не вдовы, а лем вдову.

ВАСИЛЬ: Ой, якій я был бы щестливий, як бы-м однашол свою Марисю. Тілко років минуло, а я лем о ній думам тай думам. Люблю єй по давному, таком, яком єй памятам.

АНДРИЙ: Напевно, же уж оддана.

ВАСИЛЬ: І то можливе, як змінила ся, але як не змінила ся, то напевно жде на мене. Памятам докладні єй слова: "На все лем твоим буду". Слова тоты повіла мі так сердечні і щыро, же не спосіб не вірити, же она змінила мі.

МАРТА: Може і не забыла о тобі, але могла стратити надію і вышла за першого-ліпшого. Сам знаш, же roky не стоят на місци, а она не мала такого легкого жытя. На вікы не буде надійом жыти.

АНДРИЙ: Видиш, Василь, така наша доля по выселіню, же єдны другых глядают, а часом быват і так, же близко себе сут, а найти ся не можуть.

ВАСИЛЬ: Маш правду, Андрусь. Я лем єдного жалую, же ем ся не взял поважні глядати Марисі. Теперь не помагат уж газета, ани радийо. Бо если вышла замуж, то хоц бы чула по радийо, або чытала в газеті, же єй глядам, то не даст о собі знати.

АННА: Як ся довідала о тобі, то лем бідна буде страдала, бо не посміє одповісти.

ВАСИЛЬ: По справедливости мала бы одозвати ся, без огляду, ци выдала ся або ніт, ци мя любит, або перестала мя любити.

МАРТА: Я як бы-м ся оддала, то бы-м ти о собі не дала знати, хоц бы-м ты і любила.

ВАСИЛЬ: А я бы вас і так не перестал любити, мамо. Того я бы нигда не зробил, абы-м єй вышмарил зо свого серця і не дал ій знати. Но, мої дороги, то не така проста справа.

АНДРИЙ: Не трап ся, Василь. Она напевно тіж ты глядат і жде. Лем шестя вам бракує обоім.

АННА: Ріжні може быти в жытю. Лем ся не погружай в смуток, Василь.

АНДРИЙ: Для мене уж час іти домів, бо мя іщы робота жде. Доброй ночы. (подає руку)
Заран неділя, буде веце часу побесідувати.

МАРТА: Піду до іздебкы постелити постіль для Василя, а ты, Анно, воз відерко і здій коровы. (Марта іде до іздебкы, Анна і Андрий выходят, не запераячы за собой двери)

СЦЕНА 5

(Василь, Марися, потім Марта і Анна)

ВАСИЛЬ (*пише при столі, а потім чытат напісане*): Ци я тя найду, мила моя дівчыно? Правду повісти, уж не знам, як і де тя глядати і ци ты глядати. Ци жыєш, ци єс померла. Мысли мої не вяжут ся, не можу думати. Хотіло бы ся мі, жебы ты мя почула, вернула до мене, притулила мя до себе, як даколи і повіла ласкаве слово.

СЦЕНА 6

(В дверях показує ся елегантно убрана Марися з малом валізком і женском торбком. Стоїт тихо при дверях, слухат, як Василь чытат дальше. Сама плаче.)

Не можу я дальше, Марись, тых мук перенести,
Люблю я тебе душой до серця болести.
Приймай тых квіток вязанку од твого вірного друга,
Ты будеш моім сердечком, я буду твій слуга.
Не скрывавай ты свої очка, посмотри на рідну Лемковину,
Спомний ты мене сироту, бо я за тобом гыну.
Ци чуєш, дівчыно любя, шум вітру, як бурю скликає,
Ци видиш того, хоц во сні, хто так за тобом банує.
Лем подай мі ручку з бережка, я зараз при тобі буду,
І личко твое слезами вмыю, головку пригорну до груди.
Дівчыно любя, дівчыно мила, чом же ты неє, де ты ся діла?
А може-с в нocy дагде заблудила, другого хлопця полюбила?
Дівчыно мила, так мі ся видит, што сідит собі під дубом,
Гласкаш, обнимаш, цілуєш ся з нелюбом!

МАРИСЯ (*од двери*): Тому не правда, же цілую ся с нелюбом, бо я лем тебе люблю...

ВАСИЛЬ (*несподівано заскочений, навет перестрашений, отерат очы*): Ци бы то мала быти Марія!?... То не можливе, бо то лем во сні таке быват!... (*зриват ся, летит в обнятя Марисі*)

МАРИСЯ: Нихто інчий, лем я, Васю. Не міг єс мя познати, правда?

ВАСИЛЬ: Што за радість, што за щестя, што за красота. (*призерат ся з дальша, як на красоту*) Марись, серце мое, сонечко мое миле... Яким чудом ты єс ся взяла? Што я ся тебе наглядал, коли бы ты знала, а тепер уж прощальны листы зачал писати, зачал нарікати на мою і твою долю.

МАРИСЯ: А ты думаш, же я тебе не глядала? Я всяди ты глядала, де лем єм знала і аж через нашу лемківску газету "Карпатску Русь", што в Америці выходит — нашла-м тя... Але зараз не могла-м одповісти, перше екзамены хотіла-м здати і акурат остатній екзамін прекрасно здала-м.

ВАСИЛЬ: А я страдал за тобом. Я боял ся, што тебе медже жывыма уж неє, же може ты другы забрали, же може єс про мене забыла.

МАРИСЯ: Може бы-м была забыла, як бы не єдно...

ВАСИЛЬ: Што таке?

МАРИСЯ: Як бы не тотя наша тяжка неволя, котру мы пережыли. Своім нерозумным поступком полюбити другого, я іщы більше могла тобі смутку, мук і страданя нанести, як нам нанесли нашы ворогы. Николи ніт. Николи я того не можу забыти, так як і тебе.

ВАСИЛЬ (*по надумі*): І я про тоту неволю найвеце о тобі думал. І наша любов, як видиш сама, Марись, таку силу має, што не дала ся зломити і нашу неволю побідила.

МАРИСЯ: Видно, же любов найсильніша зо вшиткого на світі.

ВАСИЛЬ: Маш правду, Марись, і зато я ты іщы раз поцілую.

МАРИСЯ: І я тебе. (*цілуют ся*)

ВАСИЛЬ: Марись, мы ту щестливы, а мама і Анна о тій радості іщы не знають. Закличме їх, най же і они по тій долгій неволи порадуот ся! *(кричат в сторону кухні)*
Мамо! Мамо!...

МАРТА *(з кухні)*: Што такє, Васю, што такє?

ВАСИЛЬ: Подте-ле гев! Мамає несподіваного гостя.

СЦЕНА 7.

(Марта входить з єдних двери, Анна з другых з відерком на молоко)

МАРТА: Хто зас такій? Боже наш, та-ж то Марися. *(цілуют ся)*

АННА: Кавальчык неба нам впал до хыж, дорога наша сусідко, Марись!

МАРИСЯ: Анця! *(обнимают ся і цілуют ся)*

АННА: Но Васю, тепер то уж будеме разом весіля робити, хыбаль же тя Марися не буде хотіла.

МАРИСЯ: Ци я буду хотіла? Я хочу оддати ся за Вася, хоц бы гнеска!

ВАСИЛЬ: Наконєц, усміхнуло ся і мі солнєчко щєстя. Правду небіщык дідо мі повіли: "Гора з гором ся не зыйде, бо сут прироснены до єдного місця, а вы, як ся любите, то ся все зыйдете!...". І ту, хоц на далекій чужыні, і зме ся зышли, і як неволя нас не розділила, то нихто другій нас не розділит.

МАРИСЯ: То наша любов помогла нам неволю перетримати і побідити єй.

ВАСИЛЬ: Наша любов непобідима! *(падают в обнятя)*

МАРТА і АННА: Чысту правду повідате!

(Куртина, конец)